

הפורחת בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu
דרשו ד' ועוז
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

יום שלישי ט' שבט תשע"ט | דף היומי בבלי: חולין מט.
דף היומי בהלכה: מסעיף י"ח עד תחילת סימן שמ"ו.
מוסר: דבר בעיתו פרק ד' מ"והנה לרוב האנשים" עד "ומבואר בדברי הנביאים".
קנין חכמה הלימוד השבועי: חובת הלבבות שער הבחינה פ"ד 'והשביעית' עד פ"ה 'ואחר כן ישיב אל ליבו'.

הדף היומי בהלכה

ממה 'הרכיבו' חכמים את דיני ה'כרמלית'?

וכן הקלו בה חכמים 'קולא' של רשות הרבים - שכשם שרשות הרבים מגיעה רק עד לגובה של עשרה טפחים מקרקעיתה, ומעל לגובה זה - נחשב החלל שמעליה ל'מקום פטור'; וכך גם בכרמלית - החלל שמעל לגובה של עשרה טפחים נחשב למקום פטור.

כפי שלמדנו, לענין איסור 'הוצאה' מרשות לרשות, מדאורייתא יש שלוש רשויות: רשות הרבים, רשות היחיד, ו'מקום פטור'; וחכמינו ז"ל הוסיפו רשות רביעית, המכונה 'כרמלית'. והקלו בה חכמים 'קולא' של רשות היחיד, שכשם שרשות היחיד אינה רשות היחיד לענין איסור הוצאה אלא כששטחה הוא ארבעה על ארבעה טפחים לפחות; כך גם הכרמלית.

[שו"ע שמה, יח, ומשנ"ב עב-עג]

הדף היומי בהלכה

איזה מקום נחשב ל'מקום פטור'?

וכן מקום הנמוך מרשות הרבים שלושה טפחים לפחות, כגון חפירה, פיר, וכדומה, ואין בו שטח של ארבעה על ארבעה טפחים.
ב. חלל רשות הרבים, בגובה של למעלה מעשרה טפחים, וכן חלל כרמלית בגובה זה.

כפי שלמדנו, מקום שאינו רשות הרבים, ואינו רשות היחיד, ואינו 'כרמלית', מוגדר כ'מקום פטור'. ומהו מקום פטור? א. מקום ברשות הרבים, הגבוה מרשות הרבים שלושה טפחים לפחות, כגון תל עפר; ואין בו שטח של ארבעה על ארבעה טפחים; כלומר, אף אם אורכו אלף אמה, אך רחבו פחות מארבעה טפחים - הריהו מקום פטור.

[שו"ע שמה, יט, ומשנ"ב פא ופג]

הדף היומי בהלכה

איזה מקום 'מתעורר' על ידי מקום הסמוך לו ודינו משתנה?

פטור. ויש שכתבו שכאשר יש שטח פתוח בין הכרמלית למקום הפטור ברוחב ארבע טפחים - אף לדעה זו נחשב מקום הפטור ככרמלית.

נחלקו ראשונים אם יש 'מקום פטור' ב'כרמלית', דהיינו, מקום שאילו היה ברשות הרבים נדון כמקום פטור - יש אומרים שבכרמלית הריהו בטל לכרמלית ונחשב כמותה; מפני שמקום פטור וכרמלית מין אחד הם, כלומר, מדאורייתא, שניהם אינם רשות הרבים ולא רשות היחיד; ולכן, כאשר נפגש מקום פטור בכרמלית, 'מצא מין את מינו ונעור', ונעשה כרמלית.
ויש אומרים שאין הבדל בין רשות הרבים לכרמלית, ובשתייהן יש מקום

[שו"ע שמה, יח-יט, משנ"ב עח, עט, פה ופז]

[וביה"ל ד"ה ויש; ביאורים ומוספים דרשו, 54]

"כל יום שישי אנו יוצאים לסיוור באמצעות רכב שטח (4X4) שמאפשר גישה גם באיזורים מורכבים. אך לא בכל מקום ישנם בודקים אחראיים"

סיוור שערכנו עם הגאון רבי חיים קלמנוביץ שליט"א, יו"ר וועדת העירובין הארצית הצליח להבהיר לנו "זה הזמן ללמוד הלכות עירובין"

ישראל הרשקוביץ

ההלכות, ובפרט כעת, כאשר ישנו כח הרבים של תחילת הלימוד במסגרת הדף במסגרת אלפי השיעורים של 'דרשו', כך שודאי שאין כל צידוק שיכול לגרום לוותר על הלימוד החיוני".

עמודים על החוף

את הדברים אנו שומעים תוך כדי סיוור שאנו עורכים עם הרב קלמנוביץ ברחובות העיר אשדוד. לאמיתו של דבר, המונח 'רחובות' לא בדיוק נכון מאחר וחלקו הארי של הסיוור נעשה דווקא בשטחים הפראיים והלא מיושבים שמחוץ לעיר, כמו על גדות נחל לכיש הגובל את העיר ממזרח, תלוליות דיונות החול הניצבות מדרום או חוף הים, כשמתברר שאיזורים אלו נהירים לו בדיוק, ואולי יותר, מאשר רחובות קריית הרב אברמסקי בה הוא מתגורר מזה כארבעה עשורים. אך בכלל, גם ההסתכלות שלו על העיר שונה בתכלית מזו שאנו רואים אותה. המבט שלו, גם בסתם יום שני בצהריים, נעשה מבעד למשקפיים של הגמרא, השולחן ערוך והפוסקים העוסקים בדיני עירובין.

כשהוא רואה את הגדר המקיפה את רובע ט', למשל, הוא בוחן מיידית האם היא גבוהה דייה בכדי שתוכל לשמש כמחיצה, מה שיגרום לכך שהרובע יוכל להפוך - עם תיקונים מסויימים של 'לח' ו'צורת הפתח' פה ושם - למהודר בתכלית, כשיוכל להתבסס על הגידור החיצוני וזאת פרט לעירוב העירוני. הכבישים אף הם מקוטלגים אצלו לפי מידת רוחבם, כשהמדידה נעשית כמובן באמות ולא במטרים, ואילו דווקא גבעות החול, הדיונות המתנשאות המושכות אליהן את רוכבי הטרקטורונים שמבקשים לנצל את השיפועים החדים, אינן מוגדרות אצלו כ'תל'. מבחינתו הן אינן קיימות וכבר נבין מדוע.

במהלך הסיוור שנמשך זמן קצר נתוודע למושגים שונים כמו 'תל המתלקט', חצרות, מחיצות וקרפיות, כשכל המושגים הללו שנתפסים אצלנו משום מה כלקוחים מאירי הפירוש חי' על עירובין, קורמים לפתע עור וגידים, אבנים ואספלט, ומתיישרים היטב על פני רובע ז', כביש מנחם בגין או גשר הכניסה הדרומית, כשצריך רק לפקוח עיניים ולהזהר את הסוגיות הללו שפוזרות להן על פני שכונות המגורים, בעיר זו כמו בכל עיר אחרת. ואחרי הסיוור הזה, או השיעור שתשמעו ממנו, כבר לא תבינו איך היתה 'הוא אמינא' כזו שניתן 'לדלג' על הלכות עירובין ולחזור ללימוד הקבוע רק כאשר יגיעו הלומדים לחלק החמישי של המשנ"ב...

"הלכות עירובין, כמו יתר ההלכות ב'אורח חיים', הוא מדגיש, "הן הלכה למעשה, הלכות שנהוגות ביום יום, בכל שבת, ובכל מקום. הכלל הראשוני הוא שיש לתת עליו את הדעת כי ללא עירוב לא ניתן בשבת לטלטל חפצים מהבית לרחוב ומהרחוב לבית. לדוגמה, כאשר אין עירוב לא ניתן לטלטל בשבת שעון, את מפתחות הבית, אפילו לקחת תינוק בעגלה, וגם לא את הסלית לבית הכנסת. כן, גם לא לעטוף את השטריימל' עם שקית להגנה מפני הגשם".

אז נכון, אנו, בארץ ישראל, לא בדיוק מכירים את הדילמה שאותה מכירים יהודי חו"ל כאשר הם מבקשים לצאת בשבת מהבית, ושם יודעים שיש לרוקן את הכיסים קודם לכן, וזאת בשל חוטי העירוב המקיפים את ערי ישראל. "אך לשם כך יש צורך אכן לוודא שישינו עירוב, וכי העירוב אכן כשר". הוא אומר. "לא פעם ישנו עירוב, אך הוא לא נעשה כראוי מאחר והוא כרוך במרכיבים הלכתיים רבים כמו דיני בניית צורת הפתח, דיני תל המתלקט, דיני מחיצות ועוד, כפי שיתכן שהוא אמנם נעשה כראוי אך בהיעדר השגחה הוא נפסל ואי אפשר להסתמך עליו ולטלטל בישוב".

באשדוד, למשל, הוא משבח את עבודתם של מפקחי העירוב, ובראשם הרב אורי אייכנטל והרב אשר בוסקילה, שבכל יום שישי יוצאים לסייר סביב קווי העירוב במטרה לוודא שהם לא נפגעו. הסיוור נעשה באמצעות רכב שטח (4X4) שמאפשר גישה גם באיזורים מורכבים. אך לא בכל מקום ישנם בודקים אחראיים, כך שיתכן וקו העירוב נפגע ואי אפשר להסתמך עליו. "לרוב קוי העירוב אינם מקיפים את כל הישוב, אלא מסתמכים על גדרות - כפי שכאן באשדוד בכל האיזור שמ'אורט' ועד החוף אנו מסתמכים על הגדר הגבוהה כך שאין צורך ב'צורת הפתח'. אך הגדרות משתנות פה ושם והדבר דורש מעקב לוודא שיש

בכל ערב שבת, מקפיד הרה"ג ר' חיים קלמנוביץ שליט"א והוא מוודא שמכשיר הטלפון שלו זמין, עד לרגעים האחרונים שלפני כניסת השבת. מנסיונו, גם בדקות שלפני הצפירה המבשרת על בוא השבת, תמיד יכול להגיע הטלפון שמצידו השני יהיה יהודי השווה אי שם בישוב בגולן או בקמפ בדרום, והוא יבקש לשמוע 'מה קורה עם העירוב'.

המתקשרים, לרוב, ירצו לשמוע שהכל בסדר וכי אין שום בעיה, אך קורה - וזה קורה לא מעט - שהתשובה היא שלא ניתן להסתמך על העירוב. "אמנם, עירוב יש כמעט בכל ישוב בישראל, בעיקר ביישובים הגדולים, אך זה שהוקם במקום עירוב לפני שנים לא אומר שניתן לסמוך עליו", אומר הרב קלמנוביץ. מי שבנוסף לתפקידיו כרב הרה"ר באשדוד, רב רובע ו' ובית הכנסת 'אש דת', הוא מוכר בעיקר בזכות תפקידו כ"יו"ר וועדת העירובין הארצית' של הרבנות הראשית לישראל, אך אלו הקרובים אליו יודעים שמבחינתו הלכות עירובין אלו ההלכות 'שלו'. הוא מטייל בדינים סבוכים אלו כבתוך שלו, כשעל כך יעידו הספרים אותם חיבר ואשר עוסקים בהלכות עירובין כשהוא מבקש 'להנגיש' את ההלכות שנחשבות למורכבות ולהפוך אותן למובנות לכלל הלומדים.

בימים אלו, בכלל, הוא משקיע במטרה זו כוחות רבים. עם תחילת לימוד הלכות עירובין במסגרת 'הדף היומי להלכה' של ארגון 'דרשו', זיהה הגר"ח קלמנוביץ את ההזדמנות והוא יזום שיעורי הסמכה בהלכות עירובין, כפי שהוא נכון להגיע לכל מקום שיש בו שיעור ולהבהיר את ההלכות העמומות גם בעזרת המצגת אותה הכין, אך בעיקר בזכות הידע הרב והבהירות שבה הוא רואה את ההלכות הללו. מבחינתו, הזמן והמקום גורם, אך המטרה היתה ונשארה אחת: להנחיל לכלל את ההלכות שמשום מה יש הרואים בהן 'הלכתא למשיחא' והלכות ש"לא בדיוק באות לשימוש".

והמילים הללו מצליחות להוציא אותו משלוותו. "מדוע לטלטל במקום שלא ברור האם העירוב שנעשה בו אכן כשר, נראה פשוט יותר מאשר להפעיל מכשיר חשמלי בשבת? ההלכה היא אותה הלכה. גם היום, הלכות עירובין הן הלכות ישימות מאד, שנתקלים בהן בכל צעד ושעל. כך שברור שכפי שלומדים חלק ג' במשנה ברורה מתוך הבנה שחובה לדעת את הלכות מוקצה על בוריין ושם אין מי שחושב ש'אפשר להסתדר בלי לדעת את ההלכות הללו', הוא הדבר לגבי הלכות עירובין. מי שלא לומד, ולא יודע, עלול חלילה להיכשל".

אחד הצמתים בהם נפגשים בהלכות אלו הוא כפי שפתחנו, כאשר מגיעים לישוב חדש ובלתי מוכר, אלו שיוצאים לנופש או לשבתות התאחדות ביישובים שונים ברחבי הארץ, והם נזכרים - לרוב ברגע האחרון ממש - שיתכן וישנה בעיה עם טלטול. לפני כן, כאשר מבררים על הכשרות והאם יש אפשרות למקם פלטה על השיש, לא חושבים שיש בעיה עם העירוב. רק ברגע האחרון קורה ומישהו מעלה את השאלה. רגע, האם מותר לטלטל?

מסיבה זו הרב קלמנוביץ, שנחשב כיום ל'מרא דשמעתתא' בכל הנוגע להלכות עירובין והוא מהווה את הכתובת המוכרת לשאלות בתחום, מקפיד להשאיר את מכשיר הטלפון מופעל ולספק את המענה לכל הפונים. "אך לא פעם" הוא אומר, "מגיעים אלי כאלו שנזכרו לברור רק בשבת והם שואלים בדיעבד האם יכלו לסמוך על העירוב. לצערך, לא אחת קורה שהם טלטלו בשבת, רק משום שהם רגילים לטלטל בבני ברק ובירושלים ולא העלו בדעתם שיש בעיה בישוב הצפוני. אך בעיה יש, ועירוב אין, ובסופו של דבר הם עברו על איסור טלטול רק משום שחשבו כפי שרבים אחרים סוברים בטעות, שההלכות הללו אינן מעשיות כיום..."

אז זהו בדיוק המסר שהוא מבקש להעביר, וזאת על רקע תחילת הלימוד ב'דף היומי להלכה' שמהווה לדבריו הזדמנות פז להיחשף להלכות אלו שעל כל אחד לשלוט בהן. "את הלכות עירובין יש לדעת בדיוק כפי שיש לדעת הלכות קריאת שמע והלכות שבת. אם ה'טור' וה'בית יוסף' סידרו הלכות אלו בחלק 'אורח חיים' משמע שעל כל אחד ואחד ללמוד ולדעת הלכות אלו, שהן 'הלכה למעשה', בלי שיש כל תירוץ שיכול לפטור אותך מללמוד ולדעת את

להן אכן 'הכשר מחיצה'. גם הפתחים צריך לוודא שיש עליהם 'צורת הפתח', ואם אין מעקב תמידי ברוב המוחלט של המקרים המקום אינו מוקף עירוב, שלא לדבר על כך שקו העירוב עצמו נפגע לא מעט".

הפגיעות בקו עצמו, אגב, אינן כפי שניתן לחשוב מצד פגעי מזג האוויר ("אם החוט לא יעמוד במקרה של רוחות מצויות, לא ניתן להסתמך עליו גם כאשר הוא תקין", מגלה הרב), אלא בעיקר בשל עבודות תשתית הנעשות לרוב באזורי קווי העירוב ואשר מסוגלות לפגוע בעמודים או בחוטים. לשם כך נעשים מאמצים רבים ליזום תיאומים מול החברות ההנדסיות העוסקות בבניה ופיתוח, כשכך ניתן למנוע מראש פגיעה בקו העירוב ולא להגיע למצב שבו הוא נפסל ויש צורך לתקנו.

אך עצם תכנון הקו נעשה במחשבה רבה. לאורך הסיוור אנו מגלים שהקו מנסה להכליל כמה שיותר אזורים מיושבים (לצד חוף הים נעשה מאמץ מיוחד לצרף את 'גינת הפיראטים' אליה יש שמגיעים בשבת, במטרה להכליל אותה בקו העירוב על אף היותה ממוקמת ממש על שפת הים), אך הקו מתכנס לעיר כאשר הוא חולף לצד אזורי התעשייה והנמל הנושקים לעיר. הסיבה: כאשר ישנו שטח לא מיושב בתוך תחום העירוב, הדבר מסוגל לפסול את העירוב (לדעת השו"ע). מאחר וישנם פה ושם אזורים שאינם מיושבים, יש צורך בתכנון מעמיק הגורם לקו להתפתל ולהיצמד לשכונות המגורים. אגב אנו מגלים שגם אזורים שהתושבים יכולים לראות בהם אזורי עירוניים מובהקים (מתחם אושר עד למשל), נמצאים מחוץ לגבולות העירוב, כך שאלו שצועדים לשם בשבת אמורים לוודא שאינם נכשלים באיסור טלטול.

המעקב אחר חוטי העירוב מביא אותנו לחוף הים, שם אנו מגלים כי עמודי העירוב הנעוצים בחול הוזהו קדימה והם כמעט ונושקים לגלים, במטרה להכליל את הטיילת החדשה על מתקניה שהותקנה לאחרונה על החוף. אך מתברר כי יתכן ואפשר היה לוותר על עמודי העירוב, ולהסתמך על החוף עצמו.

"אשדוד" מסביר הרב בעודו מצביע על שפך נחל לכיש המתחבר אל הים, "ממוקמת כמו ערים רבות בישראל (מנהייה שבצפון ועד לאשקלון שבדרום) על החוף, בעוד שמצידה המזרחי היא נהיית מערוץ נחל לכיש שגובל אותה, כמו ערים אחרות שבנויות על גדות נחלים (הייקון, הקישון ועוד). אמנם, ישנן דעות במגמה ובראשונים הרואות בים ובנחל מחיצה וגבול מהודר, אך מאחר ולדעת חלק גדול מן הפוסקים הים והנהר עצמם אינם משמשים כמחיצת עירוב כשרה, משום כך אימצנו את הגישה לפיה בכל הערים בהם קיים ים או נחל בקצה העיר ואזורי המגורים בנויים בסמוך אליהם (כולל גינות ומתקני משחקים לילדים), יש לבנות את העירוב עד קצה החוף הסמוך לשפת הים והנחל".

אך לא בכל מקום. בטבריה, מגלה הרב, ישנו קטע שבו מסתמכים על חוף הים כחלק מהעירוב, וזאת בשל העובדה שמי שפסק כך היה המהר"ט שהיה רבה של צפת וטבריה, ומשכך נוהגים שם כמותו. שם ישנו (נכון להיום, אלא אם כן יחליט ראש העיר הטברייני להתנכל גם לעירוב) קו עירוב מהודר שמקיף את העיר, למעט קטע מסוים שבו משמש חוף הים כעירוב.

החוט והשטח הירוק

חזרה לעיר. ככל שמתקרבים לאזורים החרדיים כן אנו הולכים ונתקלים במוטיבים שהפכו לסימני ההיכר של הערים החרדיות, כמו גם השכונות ה'מתחרדות': לוחות מתכת של 'לחי' ועמודי 'צורת הפתח' שמוצבים בצדי הרחובות, ואשר מעטרים גם את רובע ו' שהולך ומתחרד כפי שניתן לראות אותם באזורים החרדיים המובהקים. ומי שחשב שמדובר ב'חומרא' שביקשו לעצמם האברכים הליטאים, יפתע לשמוע שאלו שהקימו את 'העירוב השכונתי' המהודר לצד רובע ח', לא היו אלא אברכי קהילת גור ביוזמתו ובדירבוננו של האדמו"ר ממעליץ שליט"א.

"אמנם" מסביר הרב, "גם כאשר לעיר ישנו עירוב מהודר, אפילו מהודר מאד, אך יש לקחת בחשבון שישנם מרכיבים נוספים. אחד מן המרכיבים ההלכתיים הבסיסיים בבניית העירובין השכונתיים המהודרים הוא הימצאותם של רחובות מפולשים ברוחב של ט"ז אמה בתוך תחום העירוב. באשדוד מצויים רחובות כאלו בעיקר בין הרבעים, או אפילו בתוכם, ומאחר ולדעת חלק מן הפוסקים דין רחובות אלו הוא כ'רשות הרבים' (על אף שלא עוברים בהם ביום שישם ריבוא) לא יועיל בהם עירוב של צורת הפתח. לכן, כדי להכשיר את העירוב במקומות אלו, יש לגדור את כל היקף המקום עם גדרות, ולהציב דלתות בשערי הכניסה לשכונה".

דווקא המבנה האורבני של העיר אשדוד, המורכבת מרבעים שכל אחד מהם מגודר בגדר מאסיבית, תורם מאד לקיומו של העירוב המהודר. השכונה מסתמכת על הגדר המקיפה אותה, בעוד בפתחים מוצבים 'לחי' או 'צורת הפתח' (המועילה במקום דלתות) וכך ניתן לייצר עירוב מהודר לכלל הדעות. אך ישנן לכך סיבות נוספות:

"יש גם את שיטת הרמב"ם הקובעת שצורת הפתח איננה יעילה למקום הפרוץ יותר מ' אמות (כ-5 מטר). מאחר והמרחק המצוי כיום בין עמוד לעמוד הינו הרבה יותר מ' אמות שוב לא יועיל עירוב זה לדעת הרמב"ם. כדי לצאת ידי דעות פוסקים אלו, התירו חלק מן הפוסקים להכשיר את העירוב כאשר ה'עומד' של המחיצות מרובה על הפרוץ, כשדבר זה יושג רק בזכות העובדה שהשכונה כולה מוקפת גדר בנויה. במקומות אלו ניתן להסתמך בסגירת המקומות הפרוצים ע"י עירוב של 'צורת הפתח' בלבד".

מרכיב של הידור נעוץ דוקא בשטחים הירוקים או בחומים שעוד קיימים פה ושם במרכזי הערים, לפני שהבניינים צמחו עליהם. "החזון איש סבור שיש להחמיר ולדון את כל השטחים הירוקים ששטחם יותר מבית סאתיים (כדונם וחצי), כ'קרפיפות' הפוסלים את העירוב. כך שמכל הסיבות הללו, ומאחר ומטעמים טכניים לא ניתן ליישם את הידורים ההלכתיים הללו בעירובין העירוניים, אנו עדים למגמה המתפשטת של בניית 'עירובין שכונתיים' בשכונות בהן מתגורר ציבור גדול של בני תורה. זה קורה בירושלים, בבני ברק, במודיעין, בבית שמש, באשדוד ועוד, כאשר עירובין אלו נבנים לפי כל ההידורים ההלכתיים: עומד מרובה על הפרוץ, ועם יתר המרכיבים ההלכתיים המהודרים שמנינו".

עם זאת, באותה נשימה הוא מזכיר שיש לדעת גם כיצד להדר: "ישנם עוד הידורים הלכתיים, בבניית עמודים ישרים וחוטים מתוחים - ללא כל סטייה. גם את הידור הזה אפשר ליישם רק ב'עירוב שכונתי', אם כי יש כאלו שמבקשים להדר והם משתמשים בחוט שבו אפשר להגיע לרמה הגבוהה ביותר של 'חוט מתוח', והוא חוט דיג. אך החוט הזה מרוב שהוא דק ומתוח הוא גם לא נראה בעין, ויש לתת את הדעת ולהדר שהעירוב יהיה כשר גם לשיטות הפוסקים הסוברים שצורת הפתח צריכה להיות ניכרת".

משטרה בשירות העירוב

אך הסיבה המרכזית ביותר, בעיניו, שבגינה יש צורך להקים 'עירובין שכונתיים' מלבד העירוב העירוני, היא כאשר מתגוררים בשכונה מעורבת שבה לא כל הידיירים הם שומרי שבת.

והוא מסביר: "בעיה הלכתית בסיסית נוספת קיימת בסידור של עירוב חצרות כדין. לפי תקנת המלך שלמה, אין לטלטל מהבית לחצר המשותפת גם בחצר המתוקנת כדין עם כל המחיצות הדרושות וצורת הפתח, גם אם נעשו ברמה הגבוהה ביותר, עד אשר יניחו פת משותפת לצורך 'עירובי חצרות'. ואכן, אנו נוהגים היום לעשות 'עירובי חצרות' בו שותפים כל דיירי החצר המשותפת, אך עירוב חצירות זה אינו תקף כאשר חלק מן המתגוררים במקום הינם נוכרים ואף מחללי שבת אשר אינם מודים בעירוב".

מה עושים? לשם כך מנסים למצוא פתרונות שונים, בהם מערבים אפילו את ראש העיר ומפקד המשטרה. "בכל הערים בהן קיימת אוכלוסיה של אנשים שאינם מודים בעירוב, נערך קניין שכירות של כל הבתים והחצרות עליו אנו מחתימים את מפקד המשטרה המקומי וכן את ראש העיר, ואנו מסתמכים עליהם להכשיר את עירוב החצרות מדין "שכירו ולקטו".

ההסבר לכך הוא שמאחר ולמפקד המשטרה ישנה סמכות להיכנס לכל בית במידה וישנו צורך משטרה להיכנס הביתה, כפי שגם לראש העיר ישנה סמכות בעת חירום להסב שטחים לשימושים אחרים, הרי שיש להם בעלות על הדירות. אך עדיין מדובר בשיטה שיש החולקים עליה, מאחר ובימינו גם יכולותיו של מפקד המשטרה מוגבלות - הוא זקוק לצו חיפוש שלא ברור אם ניתן לו (בפרט בעידן העליונות השיפוטית) כך שכיום סבורים רבים מהפוסקים שאי אפשר להסתמך על קניין שכירות מסוג זה, עם כל הרצון הטוב של מפקד המשטרה או ראש העיר.

ולאור דעות אלו, מסכם הגר"ח קלמנוביץ, "ברור ומובן מדוע קיימת מעלה הלכתית בעירובין שכונתיים בשכונות בהן כל תושבי השכונה הינם שומרי שבת, או שהעירוב מקיף רק את הרחוב בו מתגוררים שומרי שבת בעוד שבשכונה ישנם כאלו שאינם שומרי שבת או שאינם בני ברית. בשכונות אלו ניתן לקיים 'עירוב חצירות' כדין, ללא צורך בהזדקקות לקניין של "שכירו ולקטו" ממפקד המשטרה או ראש העיר".

ורגע לפני שאנו מסכמים את הנושא, הוא מפנה מבט לעבר חדר המדרגות הסמוך. הבניין, בנין טיפוסי ברובע ו', מכיל משפחות חרדיות לצד משפחות חילוניות. חדר המדרגות משותף, והעגלות קשורות להן מתחת למדרגות. "בשבת הקרובה", תוהה הרב, "יצא האבא או האמא עם הילד והם יקחו עמם את העגלה. מאחר וכפי שאמרנו קיימות מעלות הלכתיות בעירובין השכונתיים, אולי יש מקום להדר ולהחמיר?".

אז זהו, שהמתירים בהחלט שיש להם על מה לסמוך. אבל לשם כך צריך ללמוד הלכות עירובין, לדעת מדוע באמת מותר. "אם נלמד נבין מה הבעיה,

ונדע מהי התשובה", מסיים הרב. "אך האם כעת אפשר לחשוב שהלכות אלו אינן מעשיות?"

דיונה חסרת תועלת

בשלב מסויים אנו מוצאים את עצמנו מחוץ לעיר, לצד הכניסה הדרומית. במקום, לצד הקניון מחלל השבת 'ביג' (שהוא אכן נמצא מבחינתנו 'מחוץ לתחום', מבהיר הרב, "לא הכללנו אותו בתוך קווי העירוב...") הוקם המחלף הענק שעל כביש 4, ממנו משתפלות היציאות לאשדוד, לאשקלון ולתל אביב. אך הגשרים, כך מתברר, הפכו לנכס צאן ברזל מבחינתם של רבני העירובין. הרב קלמנוביץ, מתברר, עוקב באדיקות רבה אחר מהפיכת התשתיות אותה מקדם השר כץ, כשהוא מפגין בקיאות רבה בכל מיזם עדכני של 'נתיבי ישראל'. "הגשרים" הוא מסביר, "משרתים אותנו רבות. שכן, בחלק גדול מערי וישובי ישראל מצויים נהרות או נחלים בתוך מקומות הישוב, כאשר הם מפרידים בין שני אזורים המגורים. כך למשל נחל איילון החוצה את גוש דן, כשהוא יוצר בעיה מורכבת: אלו שרוצים ללכת בשבת מתל אביב ובני ברק ל'בלינסון', חוצים בדרכם את הנחל (כפי שהם גם חוצים את כביש גאה, לגבינו ישנו פולמוס רחב מצד פוסקים הרואים בו דין של 'רשות הרבים'? שלא ניתן להקיפו. אך זהו נושא לדיון נפרד, ורק אחרי שתסיים את החצי הראשון של הלכות עירובין במשנ"ב, נגיע גם לשם...)

"ובערים הללו, קיימת אפשרות לחיבור של שני חלקי העיר ע"י חיבור קו העירוב למחיצות הגשר. אנו מצמידים את קו העירוב עד הגשר, בעוד שמי שחוצה את הגשר עצמו נמצא בתוך גבול העירוב. (עם זאת, במקרים אלו יש לדעת שהכביש העובר מתחת לגשר הינו מחוץ לעירוב ואין לטלטל בו). בנוסף, לא פעם אנו עושים שימוש בדופני הגשר עצמם, כך שהם משמשים כחלק ממחיצות העירוב."

ובעוד הגשרים גוייסו על ידו והפכו לחלק ממערך העירוב, ישנן מחיצות שנותרו מבחינתו 'מחוץ לתחום'. כך, הוא מצביע על עמוד של 'צורת הפתח' המזדקר לו מתוך החול, למרגלותיה של דיונה ענקית המתנשאת לגובה של כמה מטרים, והיא צמודה למתחם של בית החולים החדש 'אסותא אשדוד'.

"העמוד הזה" מסביר הרב קלמנוביץ, "למעשה יכול להיות שהוא מיותר. שכן, להלכה, כל תל המתלקט שגובהו י' טפחים בשיפוע של עד ד' אמות (שיעור זווית של כ-23 מעלות) ניתן להחשיבו כמחיצה ולצרפו לקו העירוב. כך שלכאורה ניתן היה להסתמך על הגבעה הזו, ולא היה צורך להקיפה בעמודי 'צורת הפתח'. "אלא מה, שמדידת שיפוע זה הינה סבוכה מאוד (ובענין זה נאמרו דעות רבות בפוסקים), אך הבעיה העיקרית הינה כאשר מדובר בדיונת חול, שצורתה משתנה בשל הרוחות. כך שיתכן ואתמול היא היתה כשרה, אך היום נפסלה לאחר שהרוח נטלה עמה את החול וצורתה של הדיונה שונתה. מסיבה זו,

במקרה דנן העדפנו להקיף את האיזור בעמודי 'צורת הפתח' ולא לעשות שימוש ב'מחיצה' הטבעית."

אך הנחיה זו נכונה לכאן. "ישנם לא מעט מקומות בהם אנו עושים שימוש בגבעות ובדיונות, כאשר השיפוע שלהן תלול (צילומים מאותם מקומות מופיעים בספר 'דיני תל המתלקט', עוד אחד מספריו של הרב, שם מוסברים דיני העירוב כשהם מוטמעים בשגרה האקטואלית). אך בכל מקומות הישוב בהם קיימות גבעות ודיונות ששיפועם משתנה, כשבמקומות מסויימים השיפוע הוא גבולי מאוד, רצוי שלא להשתמש עם גבעות ודיונות אלו, אלא לבנות במקומם עירוב של צורת הפתח כדין וכמקובל בבניית העירוב."

עירוב 'בריא' בבית החולים

הסיור מסתיים בבית החולים 'אסותא', שגם הוא, כך מתברר, מצוי על מפת הרב. "בתי חולים זוכים לחשיבות רבה, משום שמצוי מאוד שלבית החולים מגיעים חולים ומלויהם, וכן מבקריהם, גם ביום השבת עצמו. לכן אנו עושים מאמצים רבים בישובי ישראל כך שבתי החולים וכן כל דרכי הגישה אליהם יהיו בתוך תחום העירוב."

במקרה דנן, מתברך בית החולים האשדודי בעירוב מהודר. "הנה, כפי שאנו רואים שטח בית החולים, כמו יתר בתי החולים, הינו מגודר (מטעמי ביטחון) בגדר מאסיבית, כך שניתן להשתמש עם גדרות אלו לצורך העירוב. עם זאת, לצד הפתחים היה צריך להקים 'צורת הפתח', ודבר זה בוצע על ידינו מיד עם פתיחתו של בית החולים."

פרט לעירוב, הוסדר בבית החולים גם 'עירוב חצרות', כשבמקרה זה האישור שניתן ממנכ"ל בית החולים מספק בהחלט גם לפי הדעות שלא מכירות בסמכותו של מפקד המשטרה בכל הנוגע לאיזורי מגורים. "בדרך זו העירוב בבית החולים הינו עירוב עצמאי, והוא משמש כעירוב נוסף לעירוב העירוני. מאחר והעירוב העצמאי של בית החולים בנוי ברובו ממחיצות, ואין בו בעיה הלכתית של רשות הרבים, הרי שלפנינו עירוב מהודר לכל השיטות."

הרב סוקר את העירוב המהודר ועיניו מביעות נחת. אגב, הוא מגלה כי מעל כביש הגישה לרכבים הותקנה סככה המשרתת את המאבטחים כהגנה מפני הגשם. אך בעוד אנו רואים סככה המגינה מפני הגשמים, הוא רואה משהו אחר: "הנה, גם הכביש זוכה לקירוי, כך שגם הפתח זוכה למחיצה מהודרת מלבד ה'צורת הפתח' שהסדרנו לו."

הסיור המרתק יכול היה להימשך עוד ועוד, אלא שהזמן דוחק. "עכשיו צריך להתחיל את 'הדף היומי בהלכה' הוא אומר ומבטיח שהלימוד יביא עמו שאלות רבות, מרתקות לא פחות, לצד התשובות הסדורות. רק שאלה אחת הוא בטוח שהיא כבר לא תישאל: השאלה 'למה יש צורך ללמוד הלכות עירובין'..."

ראש הישיבה אמר לי: "תראה, אני לא מכיר פטנטים וסגולות לפרנסה, אבל הדברים המצוטטים כאן במשנה ברורה הם ברורים מאוד"... והוסיף: "שמעתי כבר על כמה וכמה מקרים שזה עובד..."

מעשה נפלא בענין סגולת פרשת המן

להשגת פרנסה, אבל הדברים המצוטטים כאן במשנה ברורה בשם הירושלמי הם מפורשים וברורים מאוד, ולפיהם כל מי שיאמר פרשת המן מובטח לו שלא יתמעטו מזונותיו. מובטח לו, נו, מה צריך יותר מזה?!" והוא הוסיף: "ושמעתי כבר על כמה וכמה מקרים שזה עובד..." הדברים שיצאו מפיו של ראש הישיבה חדרו ללבי בצורה חותכת יותר מכל דבר אחר ששמעתי באותה העת. החלטתי לומר פרשת המן בכוונה, ולהחדיר בעצמי בתוך כך את האמונה שכל מזונותיו של אדם באים בהשגחה פרטית על כל מה שכרוך בכך. לפני תפילת שחרית של הבוקר הבא, אמרתי את פרשת המן בכוונה רבתי. ומה אומר ומה אדבר, כבר באותו בוקר, לא למחרת, ניגשו אלי שני חברים, לא אחד, והציעו לי משרה תורנית הרבה יותר תועלתית והרבה יותר רווחית מזו הראשונה. בחרתי באחת ההצעות, ומאז אבדו עקבותיה של המצוקה הכלכלית... לא יאומן. כמה ימים לאחר מכן, התקבלה גם אשתי לעבודה מצויינת במקום קבוע ויציב עם משכורת גבוהה. אלו דברים שיכולני לומר עליהם בדידי הוה עובדא, וקיבלתי על עצמי לפרסמם ברבים".

(עלינו לשבח דברים ח"א עמ' רסז)

בספר 'עלינו לשבח' מביא הגר"י זילברשטיין שליט"א מעשה נפלא שהתרחש עם תלמיד חכם אחד בענין סגולת אמירת פרשת המן. וכך סיפר בעל המעשה: המצב הכלכלי הקשה השורר בארץ ישראל פגע בי בצורה קשה במיוחד. פוטרתי ממשרתי התורנית וימים אחדים לאחר מכן פוטרתי גם אשתי. ובשורה התחתונה נותרתי ממש בלא לחם לאכול ובגד ללבוש, כשבביתי פעוטות וילדים קטנים. יום אחד לאחר תפילת שחרית בבית הכנסת 'זכרון משה' בירושלים, שחתי את דאגתי בפני ראש ישיבה חשוב שהתפלל אף הוא במנין שלי. והנה אך שמע את הדברים יוצאים מפי, ניגש אל ארון הספרים והוציא משם ספר שולחן ערוך עם משנה ברורה חלק א. הוא פתח את השולחן ערוך בסימן א סעיף ה, שם נאמר: "טוב לומר פרשת העקדה ופרשת המן ועשרת הדברות ופרשת עולה". לאחר מכן ביקשני לעיין במשנה ברורה סעיף קטן י"ג, שם נאמר: "ויכול לומר פרשת העקדה ופרשת המן אפילו בשבת, ואין די באמירה, אלא שיתבונן מה שהוא אומר ויגיד נפלאות ה' וכו', וטעם לאמירת פרשת המן, כדי שיאמין שכל מזונותיו באין בהשגחה פרטית, וכדכתיב המרבה לא העדיף והממעיט לא החסיר, להורות שאין ריבוי ההשתדלות מועיל מאומה. ואיתא בירושלמי מסכת ברכות, כל האומר פרשת המן מובטח לו שלא יתמעטו מזונותיו". ראש הישיבה קרא גם הוא בעצמו את הקטע הנ"ל מתוך המשנה ברורה, ואחר כך אמר לי כדברים האלה: "תראה, אני לא מכיר פטנטים וסגולות

'שְׁלוֹה' וְשִׁקְדִים - על איזה מהם תברך ראשון?

משום חשיבות ברכת 'העץ' לעומת ברכת 'האדמה'. ושתי ברכות אלו קודמות לברכת 'שהכל', ואף אם המאכל שברכתו 'שהכל' חביב יותר, וגם אם מקורו בשבעת המינים.

[שו"ע ריא, א רג, משנ"ב ט, יד, יח וילה,

שעה"צ ט, יא ורטז, וביה"ל ד"ה ויש; וראה עוד בשעה"צ יא]

האוכל פרי עץ ופרי אדמה, אשר ברכתם הראשונה אינה שווה - אם אחד מהם חביב עליו יותר הן בדרך כלל והן בשעת אכילה זו, יש להקדימו לברכה אף אם האחר הוא משבעת המינים.

ואם הם שווים בחביבותם: אם אחד מהם משבעת המינים, הוא קודם; ואם שניהם אינם משבעת המינים - ולענין זה, 'שווים בחביבותם' היינו אף אם אחד מהם חביב בדרך כלל והאחר חביב בשעת אכילה זו - יש להקדים את פרי העץ,

מייץ ענבים ותמרים - איזה מהם קודם לברכה?

לחשיבות סדר ההזכרה בתורה. וכן ברכת 'הגפן' קודמת לברכות 'העץ' ו'האדמה', ואף לזית ולתמר הקודמים לה בסדר הזכרתם בתורה.

[שו"ע ריא, ה, משנ"ב כג, כה וכו, ושעה"צ טז;

ביאורים ומוספים דרשו, 15 וי"ט; וראה ביה"ל ד"ה קודם]

גרגירי חיטה ושעורה שברכתם 'האדמה' - יש אומרים שהם קודמים לפרי משבעת המינים שברכתו 'העץ', משום שהם קודמים בסדר הזכרתם בפסוק, אך אם הפרי חביב עליו יותר, הוא קודם; ויש אומרים שאינם קודמים לפרי משבעת המינים אלא כשהם חביבים עליו יותר מהפרי.

כמו כן, דין קדימת הזית לשעורה הנ"ל - הוא כשברכת השעורה 'האדמה', אך כשברכתה 'מזונות' - היא קודמת, משום חשיבות ברכת 'מזונות', הקודמת

מכל עבר נשמעה השאלה הצפויה: "מי היה הצדיק הזה???" ותשובתו של סמואל לא בוששה לבוא: "האדמו"ר מבוהוש, הגר כיום (כלומר: אז) בשדרות רוטשילד 112 בתל-אביב"

סיפורו של הקצין מבוקרשט

ועל אף זאת איבדתי את הכרתי במסעות אלו פעמים אחדות. "כמצופה, לא נמצאה אף בערים אלו כל תרופה למחלתי, והרופאים הרימו את ידיהם. לא אשכח את סיפוריה של אמא על היאוש והדיכאון שתקפו אותה שעה ששבה עמי לבוקרשט, לאחר שרופאים אלה הודיעו לה כי 'אין עוד מה לעשות'. יום אחד, כשאמי שחה על אסונה לאחת מחברותיה, הגיבה זו ושאלה: 'ואצל הצדיק הייתם?'. אמ, שמעולם לא ביקרה אצל צדיק ומילה זו היתה עבורה מילה ארכאית בלבד, פקחה את עיניה בהבעת תימהון. על אף זאת החלה להתעניין בצדיק, בדמותו ובכתובתו, ובמיוחד ביכולתו להעלות ארוכה למחלתי. חברה זו הרבתה לדבר בשבחו של הצדיק, ואף סיפרה צרור עובדות אישיות על הישועות שמשפחתה חוותה אצל צדיק זה.

"נו, מה לא עושה אמא למען בנה החולה? מאמינה או לא מאמינה, כשמחפשים עוגן הצלה מוכנים להאחז גם בעלה נידף. כך חשבה אמי והחליטה להיכנס עמי אל הצדיק.

השעה היתה שעת אחר-צהרים מאוחרת כשהגענו לביתו. הגבאי הכניסנו אל חדרו של הצדיק, ואמי החלה לתנות את צרותיה. אני זוכר כי כילד בן ארבע לערך, עמדתי והתבוננתי בצדיק. דמותו היתה בוהקת מזון ומטוהר, עיניו היו טובות ורכות ומלאות רחמים, ופניו הביעו אחריות, ריכוז וכובד-ראש. 'כך נראה מלאך' חשבתי. הוא הרבה להתעניין במחלתי ובתולדותיה, ברופאים שטיפלו בי ובמרכזים הרפואיים שבהם ביקרתי.

"לאחר שקיבל תמונה מלאה על מצבי, הרהר רגע ושאל את אמי האם בהיותי בכור היא קיימה בי מצוות 'פדיון-הבן'. אמי תמחה ושאלה לפרש מילים אלו, כי מעולם לא שמעה על 'טקס' בשם זה. הצדיק הסביר לה במתינות את נוהל קיום המצוה ואת משמעותה, והציע לה להמתין בפרוודור עד לשעת בין-הערבים, אז - כך אמר - כשיגיעו מתפללים לתפילות מנחה וערבית, נזמן עשרה יהודים וכהן ונקיים את המצוה.

"זכורני כי בתום ה'טקס' הושיט לי הצדיק את ידו ואיחל לי שבזכות המצוה אבריא מכל מחלה, והוסיף את המילה הגורלית 'ומיד!'. ואכן, מרגע זה ואילך פסקו ההתעלפויות שלי והפכתי לילד רגיל בריא ושלם. שכבות צמר-הגפן הוסרו מעל אוזני, החלונות שבביתנו נפתחו מחדש, וקול רעש גדול שעלה באוזני לא הזיק לי עוד", סיים הקצין את סיפורו המדהים.

הנוכחים באולם ההרצאות הקשיבו לסיפור בקשב רב. ראיתי כי דבריו עשו רושם על השומעים. מכל עבר נשמעה השאלה הצפויה: "מי היה צדיק זה?". תשובתו של סמואל לא בוששה לבוא: "האדמו"ר מבוהוש, הגר כיום (כלומר: אז...) בשדרות רוטשילד 112 בתל-אביב".

ואז הוסיף: "זה שנים שאני עם בני משפחתי עולים בערב ראש-השנה לבית האדמו"ר, להתברך לקראת השנה החדשה".

מסיים הרב גרוזמן את הסיפור ומציין, כי אותו קצין השתחרר מהצבא ובמשך שנים לא פגש בו, אולם בהלוייתו של האדמו"ר מבוהוש זצוק"ל ראה אותו עומד בשער בית-העלמין ב'נחלת יצחק' ועיניו זולגות דמעות...

(גיליון באר בשדה בא תשע"ט)

סיפור מעניין בן-ימינו אודות הזהירות והחשיבות בקיום מצוות 'פדיון-הבן', מספר הרב מאיר גרוזמן שליט"א, מגדולי המרצים בענייני יהדות וקירוב-רחוקים לתורה ומצוות:

מדי שנה בשנה אני מקיים קורס ליהדות באחת האקדמיות הצבאיות בארץ. קורס זה כולל שיעורים בנושאי יהדות שונים, החל ממעמד הר-סיני וכלה בספרות השו"ת בת זמננו. הקורס אינו עוסק בהטפה ואין בו משום הכוונה לחזרה-בתשובה. הרחבת הידע וההשכלה היהודית הן המהות נר לרגלי התוכנית. בזמן הקצר העומד לרשות הקורס לא ניתן להקיף את כל הנושאים הקיימים ביהדות, ואני נוהג לדלל את החומר ולהתרכז בנקודות העיקריות או בעניינים הבסיסיים של היהדות. למרות זאת, קורה שבעקבות שאלה כלשהי המועלית במהלך ההרצאה, אני גולש ממערך השיעור ונוגע בנקודות בלתי צפויות שלא הייתי נוגע בהן אלמלא השאלה שהועלתה.

כך קרה לי באותו יום חורפי, כאשר ישבו לפני למעלה ממאה קצינים גבוהים והאזינו לפרק העוסק במהותה של הנבואה ובייחודם של נביאי ישראל. לפתע הורמה אצבע, ואחד השומעים ביקש לדעת האם קיימים בימינו אנשים בעלי שיעור-קומה, המהווים תחליף לנביאי התנ"ך. הרשת נפרסה לרגלי ואני נלכדתי בה. גלשתי מן ההרצאה והתחלתי לתאר את ייחודם של ל"ו הצדיקים המצויים בכל דור, וכן את גדולתם של חכמי התורה ופוסקי ההלכות, את קדושתם של גדולי החסידות ואת סגולתם של יודעי ח"ן. לא נקבתי בשמות של אישים, ובודאי שלא הצבעתי על צדיקים בני זמננו.

לרגע נדמה היה לי כי תשובתי סיפקה את השואל וכי אני רשאי לשוב אל התיב שממנו סטית, אולם לא: כאן הורמה יד נוספת, וקצין צנחנים בדרגת סגן אלוף, העונה לשם המשפחה סמואל, קם על רגליו וביקש את רשות-הדיבור. "המרצה דיבר על החסידות ועל אישיה מבחינה תיאורטית, כחוקר, כצופה מן הצד, כאדם הסוקר תופעות היסטוריות. אך אני מבקש לספר לפניכם סיפור אישי", כך הכריז הקצין והחל לספר:

"נולדתי בבוקרשט להורים שהיו רחוקים מחיי הדת ומקיים המצוות. שנות הקומוניזם עשו את שלהן, והתנכרות הורי ליהדות תאמה את האווירה הכללית בבירתה של רומניה. שלוש השנים הראשונות עברו עלי כפי שהן עוברות על כל תינוק בריא ושלם, אולם לאחר מכן קרה הדבר. ביום בהיר התחלתי להתעלף ולאבד את ההכרה עם כל רעש שעלה באוזני. די היה בנפילת כוס ובהתנפצותה על הארץ, בכדי שאתעלף. אוטובוס שעבר ליד חלון ביתנו ברעש מנוע רגיל, גרם אף הוא להתעלפות. כל קול הלמות וכל שאון, אף שאינם יוצאי-דופן, גרמו לי להתמוטטות.

"הורי נחרדו לנוכח התופעה והחלו להשכים לפתחם של רופאים ולשחרר למוצא פיהם. הרופאים מצידם בדקו אותי בכל הבדיקות האפשריות, חדרו לתוך אוזני, פלשו למערכת עצבי ונברו בנבכי מוחי. לא היה מקום בגופי שלא עבר תחת שבטם, אך התוצאה היתה אפסית. החידה נותרה חידה והתעלומה לא נפתרה. הורי קבלו מן השלטונות היתר מיוחד לנסוע לווינה, ואף להרחיק עד לברלין המערבית, כדי למצוא מזור למחלתי. זוכרני כי בנסיעה לערים אלו עטפו הורי את אוזני בשכבות צמר עבות, כדי לאוטמן ולגונן עלי מפני כל רעש אפשרי,

"כבודו משחק באש!" - הזהיר המהרי"ל דיסקין את הלמדן הישישי. אולם הלה לא ציית לדבריו והחל לשכנע את סופרי הסת"ם שיכתבו את הפסוק האחרון בשירת הים כפי שיטתו...

"הפסוק משירת הים תבע את עלבוננו" - המאורע שהרעיש את לומז'ה בתחילת ימי רבנותו של המהרי"ל דיסקין זי"ע

הזדעזע רבנו המהרי"ל וקרא: "חלילה! וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה?! הלא במכילתא מבואר שפסוק זה הוא מכלל השירה, ובמסכת סופרים אמרו שיש לכתבו אריח על גבי לבנה, וכן כתב הרמב"ם בהלכות ספר תורה, וכן דעת האבן עזרא, ומחזור ויטרי, והכלבו, ואברבנאל, שפסוק 'כי בא סוס פרעה' הוא מכלל השירה, ומי ישלח ידו בספר תורה וינקה? והלא פעמים רבות אנו פוסקים כפי המסורה ומסכת סופרים אף כנגד משמעות סוגיות בגמרא - ורבנו החל למנות אחת לאחת דעות ושיטות בחסרות ויתרות, פתוחות וסתומות, כמונה מתוך הכתב.

העז הלמדן פניו ואמר: "מסתבר טעמו של האבודרהם, ויש לעשות מעשה כדבריו".

הזהירו רבנו: "כבודו משחק באש! ספר התורה לא ימחל על עלבוננו!" עוד כמה חלופי דברים היו ביניהם, אולם בסופו של דבר לא ציית הלמדן הישישי לדברי הרב הצעיר, והחל ללכת ולשכנע את הסופרים הכותבים ספרי תורה שיכתבו את הפסוק האחרון בשירת הים שלא כשאר השירה. בערב שבת הלך הלה למקוה לטבול כדרכו לכבוד שבת, ובעודו טובל אחזו השבץ ומת במים. ראו בכך הכל עונש משמים, מדה כנגד מדה. כי בדבר אשר זדו עליהם - במים - חטא [בפסוק 'וישב ה' עליהם את מי הים'], ובמים לקה.

(ע"פ אוצרותיהם של צדיקים, מתוך 'השרף מבריסק')

הגאון רבי נח יצחק דיסקין זצ"ל, אחי רבנו המהרי"ל דיסקין וממלא מקומו בלומז'ה, סח על מאורע שהרעיש את העיר בתחלת ימי רבנותו של אחיו זי"ע. למדן ישישי נגש אל הרב הצעיר - שעוד לא מלאו לו אז שלושים שנה - ושח לו חידוש שנתחדש לו: באמירת 'אז יסיר' בתפלת השחר, אומרים כידוע את הפסוק 'ה' ימלוך לעולם ועד' שנים מקרא ואחד תרגום. וכתב האבודרהם בטעמו של הדבר, משום שפסוק זה הוא סוף השירה. וכן כתב בסדור רב עמרם גאון: "סוף השירה - ה' ימלוך לעולם ועד".

הוסיף אותו למדן לציין לכך עוד מקורות, וסיים: "אם כן נמצא, שהפסוק שאומרים אחר כך, 'כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים' - אינו חלק מהשירה!". הסביר לו המהרי"ל פנים, ואמר: "אכן מצינו דעה כזו. גם המרדכי בפרק לולב הגזול כתב שנהגו לכפול את הפסוק 'ה' ימלוך לעולם ועד' בסוף השירה, כשם שנהגו לכפול את הפסוק 'כל הנשמה תהלל י-ה' בסוף פסוקי דזמרה, וגם הפייטן רבנו שמעון ברבי יצחק, שהיה בזמנו של רש"י, יסד פיוט לשביעי של פסח על סדר פסוקי השירה וחתם ב'ה' ימלוך לעולם ועד' ולא בפסוק 'כי בא סוס פרעה'".

שמח הלמדן הישישי לסיוע, ואמר: "אם כן, אין לכתוב את הפסוק 'כי בא סוס פרעה' כדרך שכותבים את שירת הים - אריח על גבי לבנה, שהרי אין פסוק זה מכלל השירה... יורה אפוא הרב לתקן את כל ספרי התורה שבהיכל ולהגיה אותם מן השיבוש!".

יש ברכה שמצויה מאוד בעונת הגשמים, שכמעט כל אדם רגיל מברך אותה, אבל הוא שליט"א כמעט ואינו מברך אותה...

'הברכה הנדירה' של מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

אבל אצל רבינו שליט"א הכל אחרת. הוא אף פעם אינו מבחין בקורה סביבו. תמיד, ואין יוצא מן הכלל, הוא שקוע בספר שלפניו, או במחשבות התלמודיות שטורדות אותו, וכדברי התוס' (סוטה כ"א ע"א) "סתם תלמיד חכם תורתו אומנותו ועוסק בה ומהרהר כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה". וממילא, גם כשהולך ברחוב וכל שכן כשהוא בביתו, אינו מבחין בשום ברק ורעם, ויתכן שתעבור שנה או יותר מבלי שיברך ברכה זו כלל. כך שברכה זו נדירה אצלו מאוד.

(דברי שיח)

סיפרו לי בני ביתו של רבינו שליט"א, על ברכה שמצויה מאוד בעונת הגשמים, שכמעט כל אדם רגיל מברך אותה, אבל הוא שליט"א כמעט ואינו מברך אותה והדבר הוא נדיר ממש אצלו.

המדובר הוא בברכת 'מעשה בראשית' על ברקים, וברכת 'שכוחו וגבורתו מלא עולם' על רעמים.

הסיבה לכך פשוטה: כל אדם שומע קול רעש אדיר, הוא מזהה מיד את קולו של הרעם, וגם אם לא בפעם זו, הרי בדקות אחרי זה הוא כבר יודע שזה רעם ובהישמע הקול שנית הוא מברך. וכך גם בברכה על הברקים: כאשר אדם מבחין בהבזק הברק, הוא יודע שיש לברך.

"מדובר בחומרים מסוכנים שרוב הציבור משתדל להמנע מלתת לילדים בכל ימות השנה, ורק כאן, מחוסר ידע, נותנים להכניס זאת לפה של הילדים לכבוד ט"ו בשבט..."

וגם: מה קורה לילד שרואה מבוגר הוציא את הכביש ברמזור אדום?

ברמזור אדום!?

בשנה האחרונה הוסיפו בעיר בני ברק מס' רמזורים ברחוב חזו"א, ע"י עיריית בני ברק. ברור, שלפעמים מאוד ממהרים, והרמזור האדום של הולכי רגל עדיין לא מתחלף לירוק, כל שניה נראית כמו דקה, והעצבים ברגעים אלו גוברים, וישנם אנשים שעושים דין לעצמם וחוצים את הכביש ברמזור אדום! במיוחד בשעות עמוסות בכביש, שיש המון ילדים שרואים זאת, איך אדם מבוגר הוציא כך את הכביש ועושים היתר לעצמם ג"כ לעבור ברמזור אדום, ומסכנים את חיי ילדינו היקרים שיחי'.

דעו לכם! שח"ו במקרה, שיגמר שלא בטוב, לא יוכלו אותם אנשים לומר "ידינו לא שפכו את הדם הזה", ויפה שעה אחת קודם להיזהר ולהישמר מכך. (וכדאי שתדעו, ואומרים זאת הרבה אנשי חינוך, ילד שעבר פעם אחת ברמזור אדום ורואה שלא קרה לו כלום - יעבור גם פעם שניה ושלישית ברמזור אדום בלי פחד).

"ונשמרתם מאוד לנפשותיכם".

ש. שווארץ בני ברק

פניה להורים בענין פירות יבשים

הנני פונה להורים ולמחנכים שיחיו בהתקרב ראש השנה לאילנות, על דבר התופעה שנמכרים בשווקים וברשתות המזון שפע ענק של פירות צבעוניים יבשים עם חומרים וצבעי מאכל מסוכנים, שמבחינה כשרותית לכאורה אין בעיה לאוכלם, אבל מבחינה בריאותית מדובר בחומרים מסוכנים שרוב הציבור משתדל להמנע מלהכניס אל הפה של הילדים בכל ימות השנה. רק כאן, מחוסר ידע, אנו נותנים להכניס זאת לפה של הילדים לכבוד ט"ו בשבט, וללא ידיעה שפירות אלה רחוקים מלהקרא פרי, ומכירים יותר חומרים תעשייתיים וסוכרים מרכיבים טבעיים (גם אלה הנקראים ללא סוכר).

איני מדבר כמובן בהכללות, וכל מוצר יש לבדוק לגופו מה יש בו ומה הוא מכיל - אבל, הדבר קיים גם לגבי שיווקן של קליפות שבמשך השנה נזרקות - ועתה משווקים כקליפות הדורים מסוכרים; שנוסף על החומר המעורב בהם על מנת לאפשר לעיסתם יש מהם שמכילים גם חומרי הדברה. ושומר נפשו ונפש ילדיו יקיים ונשמרתם מאד לנפשותיכם וירחק מכל אלה. וידאג להסביר לילדיו על הסכנה הכרוכה באכילתם.

מ. בן חיים, בני ברק

סגולות וישועות

"בשניה האחרונה שמתי לב שהדבר פוגע באחד הבחורים המבוגרים, שציפה מאוד למסור את השיעור. זה לא היה קל בכלל - אבל התגברתי וויתרתי לו"

לוותר לשני על סגולה לשידוך - זה גם סגולה לשידוך

למסור את השיעור במקומי.

זה לא היה קל בכלל - אבל התגברתי וויתרתי לו. קיוויתי שבזכות הוויתור אתחתן באותה שנה - וגם ביקשתי מראש הישיבה זצ"ל שיברך אותי על כך. וכך הווה.

ה'עלטערער' שמסר את השיעור במקומי עדיין לא הקים את ביתו. הוא עודד אותי לשלוח אליכם את הסיפור כדי שנלמד מכך ש"מוויתור לא מפסידים"! רחמנא ליבא בעי, וכוחה של הכנעת הלב כנראה חזקה יותר מסגולה. דב יגר - בית שמש

(מוסף שבת קודש פרשת בא תשע"ט)

עד לנישואיי למדתי בישיבת 'אור אלחנן' בירושלים. בישיבה ישנה סגולה לזיווג הגון במהרה: למסור שיעור במשניות מסכת ראש השנה בפני כל בני הישיבה, בחדר האוכל, במהלך סעודות החג.

כנודע ישנם במסכת ארבעה פרקים. וכך כל פרק נלמד באחת מארבעת הסעודות. את הפרק הראשון היה מלמד מורנו ראש הישיבה הגרמ"מ חדש זצ"ל, ואת שלושת הפרקים האחרים - בחורים מהישיבה.

זכות מסירת השיעור שמורה כמובן ל'עלטערערס' של הישיבה, אבל שנה אחת נפלה הזכות הזו בידי - אפשר לומר בטעות. קמתי למסור את השיעור, ובשניה האחרונה שמתי לב שהדבר פוגע באחד ה'עלטערערס'. הוא מאוד ציפה

אין לאדם להסיק מעצמו, שמשום שאינו מכיר את המחותן כאיש אמיד, בוודאי לא יעמוד בהתחייבויותיו...

הצטרפו אלינו ללימוד היומי בספר חפץ חיים

הגבוהים". ותנאים נוספים: עליו לדעת שאילו היה החתן יודע מכך לא היה מתרצה בשידוך. שכן פעמים רבות מצוי שהחתן אינו מתכוון אלא להוציא מהמחותן כל מה שהוא יכול, אבל אין עיקר השידוך תלוי בזה. ואם כן אסור לגלות לו, אלא אם תהיה מכך תועלת, שיוכל החתן לטכס עצות איך להוציא מהמחותן בטחונות על התחייבותו. מלבד זאת צריך שיהיו גם שאר התנאים הכלליים הנדרשים תמיד להיתר, אותם הזכרנו מספר פעמים בעבר. וישנו תנאי נוסף, שיש בו משום חידוש: שגם מצד החתן לא תהיה כל רמיה בשידוך, כי אם גם החתן מרמה בדבר כלשהו, פשוט שאסור לגלות לו. את התנאי הזה מציב החפץ חיים (לעיל סעיף ו') גם במקרה הפוך, כאשר אדם רואה שמרמים את המחותן אודות החתן, אזי עליו לדעת בבירור שגם מצד המחותן אין שום רמאות, והוא אכן מתכוון לעמוד בכל התחייבויותי הכספיות, וכן אין כל רמאות במה שמספרים על המשודכת.

ההלכות הנלמדות היום במסגרת הלימוד היומי בספר 'חפץ חיים' (חלק הציורים סעיפים ח-ט) ממשיכות עדיין לעסוק בנושא השידוכים. רבנו הח"ח מעלה נידון מעניין: אדם שמכיר היטב את המחותן, ויודע כי להתחייבויותיו הכספיות אין כל בסיס. או משום שהוא מכירו כרמאי, או משום שהוא יודע את מצבו הכלכלי. נידון זה מצוי מאוד בעסק השידוכים, כאשר פעמים רבות צד מסוים מבקש לברר את חוסנו הכלכלי של הצד השני, והאם הוא עומד בהתחייבויותיו. ובפרט כשמדובר בבחור מופלג בתורה, שדורשים עבורו התחייבות כספית נכבדה. כיצד אם כן יש לנהוג באופנים אלו? החפץ חיים מציב כאן מספר תנאים: ראשית, שיידע מעל לכל ספק שאכן כך הם פני הדברים: או שהוא מכיר את טבעו הרע, או שמכיר את גודל עניותו, או ששמע ממנו בפירוש שאינו מתכוון לעמוד בהתחייבויותיו. אך החפץ חיים מדגיש - שלא יחליט האדם בעצמו, שמשום שאינו מכיר את המחותן כאיש אמיד, מן הסתם לא יעמוד בהתחייבותו, "דהלא אנו רואים כמה פעמים שאנשים כאלו משלמין את התחייבותם יותר מן בעלי הבתים